

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Навчально – науковий інститут мистецтв
Кафедра методики музичного виховання та диригування

Методичні рекомендації
для вивчення, організації самостійної роботи студентів з
дисципліни
«Хорознавство»

для студентів вищих музичних навчальних закладів III- IV рівнів акредитації
за першим бакалаврським рівнем

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність – 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Спеціалізація – За предметними спеціалізаціями

Галузь знань – 02 Мистецтво
Спеціальність – 025 Музичне мистецтво
Спеціалізація – Хорове диригування

Автор: **Зваричук Ж.Й.** доцент кафедри методики музичного виховання і диригування, кандидат мистецтвознавства, заслужений працівник культури України.

Зваричук Ж.Й.

Методичні рекомендації для вивчення, організації самостійної роботи студентів та практичних модулів до дисципліни «Хорознавство» для вищих музичних навальних закладів III- IV рівнів акредитації напряму підготовки за спеціальністю 014.13 - Середня освіта, 025 - Музичне мистецтво за першим бакалаврським рівнем.

Запропоновані методичні рекомендації містять теоретичні положення щодо історії розвитку хорового виконавства, проблеми вокально-хорової техніки (хоровий стрій, ансамбль, співацьке дихання, дикція, звукоутворення), традиційні положення методики та практики роботи хорового колективу.

Впровадження в навчальний процес названих методичних рекомендацій сприятиме оновлення змісту навчання, розширення теоретичних знань з навчального курсу «Хорознавство» та адресовані викладачам та студентам вищих музичних навальних закладів III- IV рівнів акредитації напряму підготовки за спеціальностями 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) спеціалізації: за предметними спеціалізаціями та 025 Музичне мистецтво спеціалізації - Хорове диригування за першим (бакалаврським) рівнем

Вступ

Навчальна дисципліна «Хорознавство» базується на теоретичних і практичних засадах на основі закономірностей історії і теорії хорового мистецтва, виконавської культури, принципів вокально-хорової роботи з хорами різних типів і видів, що формують професійний розвиток кваліфікованих спеціалістів, музикантів – хормейстерів, компетентних у різних галузях знань і, особливо, вміння, необхідні для майбутньої музично-хорової та виконавської творчості.

Зміст дисципліни полягає у ознайомленні майбутніх фахівців з науково-теоретичними основами хорового мистецтва, що допомагає більш інтенсивному і свідомому засвоєнню профілюючих дисциплін музичного профілю: хорового класу, хорового диригування, читання хорових партитур, методики роботи з хором, практикуму роботи з хоровим колективом, хорового аранжування; систематизації знань та виховання навичок до самостійної роботи з фаховою літературою, до вивчення навчально-художнього репертуару; ознайомленні з методичними принципами організації хорового колективу та роботи над елементами хорової звучності, стилями художнього спілкування та функціями диригента; вихованні у студентів любові до хорової музики та хорового виконавства як фактора формування хорової культури.

Основні завдання курсу «Хорознавство» полягають 1) у теоретичному узагальненні історичного досвіду та розвитку хорової творчості, виконавства та педагогіки, 2) в ознайомленні з проблемами вокально-хорової техніки (хоровий стрій, ансамбль, співацьке дихання, дикція, звукоутворення), традиційними положеннями методики та практики роботи хорового колективу, 3) підготувати майбутнього керівника хорового колективу до глибокого розуміння явищ вокально-хорового мистецтва, основних закономірностей історії і теорії хорового мистецтва в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості; формувати у студентів художніх переконань, виконавської культури, естетичних смаків; розвивати інтерес і любов до хорової справи, стремління бути палким організатором і пропагандистом хорового мистецтва; вміти керувати співочим

процесом; оволодіти комплексом диригентсько-педагогічних навичок і вмінь; творчо використовувати набуті знання і вміння в процесі практичної діяльності.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми студенти повинні *знати* основні закономірності формування і розвитку української національної і зарубіжної хорової музичної культури в зв'язку з суспільно-історичними умовами; хорову музику різних епох і стилів, найновіших творів сучасності, сучасної дитячої хорової музики; закономірності мистецтва хорового співу, особливостей цього виду виконавства і можливостей його виховного і навчального впливу на особистість і колектив; вікові особливості і вокально-технічні можливості різних хорових складів, психологічні основи формування навичок музичного сприйняття і відтворення; виражальні засоби хорового співу в їх комплексі; знати вивчений теоретичний матеріал з історії хорового мистецтва, хорової педагогіки, мати пізнання хорової літератури, опанувати методами вирішення проблем вокальної роботи над хоровим твором, отримати знання про побудову репетиційного процесу в хоровому колективі

Дисципліни нормативної підготовки. Термін навчання - 0,5 року, 4 семестр.

Кількість кредитів - 3,0 кредити, загальна кількість годин: 108 (70 – аудиторна робота, 38 – самостійна робота, 40 лекцій, 30 практичних).

Мета викладання курсу **«Хорознавство»** полягає у оволодінні студентами ОКР «бакалавр» освітньої галузі 0202 «Мистецтво» напряму 025 «Музичне мистецтво» (Диригування) та 014 «Музичне мистецтво за видами (Освіта) науково-теоретичними основами хорового виконавства та методики роботи з хором, як складової навчальної дисципліни музично-педагогічної освіти у вищій школі, та всіх профільних дисциплін диригентської освіти; виховати естетично розвинуту особистість; підготувати студента до організації і здійснення вокально-хорової діяльності в колективах; сконцентрувати основні положення про роль музики в житті суспільства, про музичне виховання, його можливості зробити внесок у всебічне творче виховання особистості; закласти ті основи, які необхідні диригенту для його подальшої самоосвіти, удосконалення навичок вокально-хорової роботи, удосконалення майстерності керівника-вихователя. «Хорознавство» базується на вивченні таких музичних

дисциплін: хорове диригування, теорія музики, сольфеджіо, гармонія, фортепіано, аналіз музичної форми, читання хорових партитур, хоровий клас, вокальний клас, методика роботи з хоровими колективами, аранжування, педагогіка, психологія, музична психологія. Дисципліна «Хорознавство» є однією з профільюючих дисциплін, що визначають кваліфікацію випускника і є складовою частиною професійної підготовки студентів до подальшої практичної діяльності майбутнього спеціаліста як диригента дитячих, навчальних та аматорських хорових колективів.

Досягнення мети передбачає опанування майбутніми виконавцями - музикантами **змісту** курсу, що виявляться у:

- фаховому та культурному зростанні засобами вокально-хорової роботи, усталеному професійному інтересі до безперервного оновлення індивідуально-професійних якостей;
- формуванні фахової компетенції у процесі диригентської хорової підготовки, де поєднуються загально-професійна і спеціальна фахова складові, як здатність до виконавської діяльності;
- здатності до системної апперцепції і інтеграції галузевого знання та вміння долати поставлені завдання та мету у педагогічній та виконавській реальності;
- здатності і уміннях використовувати знання для вирішення проблем особистісного взаєморозвитку художнього розвитку людини;
- формування комплексу знань, умінь і навичок, що забезпечує його спроможність використовувати у практичній діяльності;
- навичках самостійної роботи та навчання.

1.2. Успішність досягнення поставленої мети залежить від розв'язання таких **завдань** курсу:

- засвоєння студентами знань теоретичних основ хорового мистецтва;
- засвоєння знань про структуру, тип, вид хорового колективу, його вокальну організацію, жанри хорового виконавства;
- оволодіння навичками комплексного теоретичного, художньо-виконавського аналізу хорових творів;

- ознайомлення зі структурою, функціями голосового апарату, гігієною співацького голосу, особливостями дитячих голосів та специфікою вокального виховання дітей;
- ознайомлення з основними принципами вокально-хорової діяльності, засобами художньо-виконавської творчості у колективі, вокально-хоровими технологіями, специфікою їх практичного використання.
- формування у студентів соціально-професійних і міжпредметних компетенцій, професіоналізму та інтелектуальної автономності.

1.3. Вілаовідно до вимог освітньо-професійної програми студенти-бакалаври повинні

знати:

- основні закономірності формування і розвитку української національної і зарубіжної хорової музичної культури в зв'язку з суспільно-історичними умовами;
- хорову музику різних епох і стилів – від епохи Відродження до найновіших творів сучасності, сучасної дитячої хорової музики;
- закономірності мистецтва хорового співу, особливостей цього виду виконавства і можливостей його виховного і навчального впливу на особистість і колектив;
- специфіку хорового колективу: вікові особливості і вокально-технічні можливості різних хорових складів, психологічні основи формування навичок музичного сприйняття і відтворення;
- виражальні засоби хорового співу в їх комплексі.

вміти:

- орієнтуватися в музиці всіх епох і стилів, давати характеристику історичної епохи і робити узагальнений аналіз основних етапів розвитку хорового виконавства;
- характеризувати особливості розвитку музики на різних етапах її історичного функціонування, визначати основні риси стилю творчості композитора і поета, їх зв'язки з своєю епохою, з демократичними народно-національними традиціями;

- вільно аналізувати вокально-хоровий твір, виявляючи закономірності образного змісту і його втілення в усьому комплексі формоутворюючих і виражальних засобів;
- активно використовувати синтетичні музично-дидактичні навички, що характерні злиттям мовних, вокальних, інструментальних та диригентських впливів;
- проводити цілісний аналіз музичної драматургії хорового твору і його вокально-інтонаційний аналіз;
- використовувати набуті знання для особистісного розвитку та в практичній роботі з хоровим колективом.

Компетенції:

Компетенції соціально-особистісні

- Здатність учитися;
- Здатність до критики й самокритики;
- Креативність, здатність до системного та творчого мислення;
- Планування та розподіл часу;
- Адаптивність і комунікабельність;
- Наполегливість у досягненні мети;
- Здатність працювати в колективі;
- Дотримання етики та толерантність.

Загальнонаукові компетенції

- Базові уявлення про основні напрямки розвитку хорового виконавства; знання вітчизняної історії хорової музики;
- Базові знання про специфіку хорового колективу: вікові особливості і вокально-технічні можливості різних хорових складів, психологічні основи формування навичок музичного сприйняття і відтворення; сутність, структуру й особливості вокально-хорової роботи та керування хоровим колективом необхідному для володіння ними в обраній професії;
- Базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних

мережах, використовувати інтернет-ресурси для пошуків нового репертуару, прослуховувати виконання хорової музики;

- Базові знання в галузі, необхідні для освоєння загально-професійних дисциплін.

Інструментальні компетенції

- Здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;
- Здатність до аналізу і синтезу;
- Уміння застосовувати базові знання на практиці;
- Здатність до самонавчання;
- Здатність до дослідницької діяльності;
- Здатність адаптуватися до нових ситуацій.

Загально-професійні компетенції

- Уміння використовувати синтетичні музично-дидактичні навички, що характерні злиттям мовних, вокальних, інструментальних та диригентських впливів;
- Володіння методами спостереження, ідентифікації, класифікації предмету діяльності;
- Застосування основних методів аналізу й оцінки стану об'єктів предметів діяльності;
- Базові знання для вільного аналізу вокально-хорового твору, виявляючи закономірності образного змісту і його втілення в усьому комплексі формоутворюючих і виражальних засобів;
- Практичне й оперативне застосування знань, вмінь до конкретних професійних ситуацій.
- Розвивати творчу уяву, художній смак; вміння розкривати творчий задум композитора; навички професійно-художнього виконання творів; уміння використовувати їх в професійній діяльності;

Спеціалізовано-професійні компетенції

- Знання основних шляхів пошуку виконавських засобів втілення художнього образу у виконавській, педагогічній діяльності;
- Використання професійно-профільованих знань у педагогічній, виконавській та

концертній діяльності;

- Використання теоретичних та методичних знань, володіння музичним репертуарним матеріалом різних епох, стилів для виконавської та концертної роботи;
- Використання професійно-профільованих знань та навичок під час вокально-хорової роботи в колективі, у процесі формування естетичних поглядів, тенденцій та художніх смаків;
- Використання знань, умінь і навичок зі спеціалізованих професійних дисциплін в процесі вирішення практичних завдань.

Програма навчальної дисципліни

Зміст програма «Хорознавство» складається з двох модулів: «Хор як художньо-виконавський колектив» та «Вокально-хорова техніка», які поділяються за темами на 4 змістовні модулі.

У першому модулі розглядаються питання, що пов'язані з історичними аспектами: історії хорознавства, формування хорових шкіл та форм хорового виконавства; та умовами організації хорового колективу: визначення поняття «Хор», комплектування хору, типи і види хорів, класифікація і характеристика співацьких голосів; регістри, діапазони.

Другий модуль спрямований на опанування технічними прийомами хорової звучності, що включає: умови досягнення хорового ансамблю; особливості хорового строю; специфіка дикції в хорі; засоби музичної виразності в хоровому виконавстві, етапи вивчення партитури диригентом, концертна діяльність хорового колективу.

Основні положення, які сформульовані на лекціях, засвоюються на практичних заняттях. Практичні заняття проходять у формі усного діалогу викладача зі студентами, в якому виявляється обізнаність студента та його вміння самостійно мислити. В кінці кожного модуля засвоєнні знання перевіряються на контрольних модульних роботах.

Самостійна робота студентів з «Хорознавства» - це ознайомлення студентів з спеціальною літературою попредмету та з конспектами лекцій,

поданих у електронному вигляді. Самостійна робота передбачає написання студентами письмової роботи у вигляді реферату як форми поглибленого вивчення матеріалу, окремих понять чи розділів курсу. На заняттях рекомендується застосовувати різноманітні методи і прийоми вивчення навчального матеріалу.

Завершується курс задачею іспиту. Поряд з теоретичним матеріалом, студент повинен вміти зробити цілісний художньо-виконавський аналіз хорового твору, пояснити мотивацію того чи іншого методичного прийому, використаного в нотному тексті твору, охарактеризувати особливості, з якими керівник хору може зіткнутись в процесі вирішення навчального-художніх завдань.

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи

Розвиток напрямку самостійної підготовки студентів до опанування навчальними дисциплінами професійно орієнтованого циклу є важливим для професійної підготовки в навчальних закладах. Зміст навчальної дисципліни «Хорознавство» визначено в її робочій навчальній програмі. Вивчення дисципліни передбачає засвоєння теоретичного матеріалу та щоденну самостійну роботу. Інформативну частину навчання складають: перелік рекомендованої літератури до вивчення питань курсу, завдання та теми до самостійної роботи і методичні рекомендації до її виконання.

Особливе значення мають відвідування концертів, ознайомлення з найрізноманітнішою хоровою літературою різних стилів та жанрів, слухання музики, перегляд відеозаписів концертних програм різних за віком хорових колективів, безпосередня практична участь у хоровому колективі.

Самостійна робота студентів по вивченню відповідної дисципліни включає вивчення теоретичних основ курсу згідно тематичного плану за конспектами лекцій та рекомендованою літературою, самостійне опрацювання окремих розділів навчальної програми, конспектування теоретичних питань індивідуальних домашніх завдань, написання реферату.

Пошук джерел, літератури потрібно розпочинати в бібліотеці з каталогами. За способами та структурою групування бібліотечних записів існують кілька видів каталогів, серед них найбільш поширеними є: алфавітний, системний, предметний. Відповідно до виду каталога необхідну літературу можна знайти в алфавітному порядку автора книги, за змістом документів за галузями знань, за алфавітом назв предметів, про які йдеться мова. Існують каталоги регіональні, в яких зібрана література певного регіону, різновидом їх є краєзнавчі каталоги. В бібліотеках існують каталоги періодичних видань, нотної літератури, матеріали звукозаписів, Інтернет – каталоги.

Матеріали опрацьованої літератури можуть бути використані для написання самостійної письмової роботи. Спершу необхідно вибрати тему наукової роботи.

Наступним етапом є дослідницька робота: складання плану, аналіз, систематизація та вивчення літератури.

При складанні списку літератури слід дотримуватися сучасних вимог до оформлення використаної літератури. Якщо в викладеному тексті використовуються цитати, то цитований матеріал слід взяти в лапки і в посиланнях вказати номер джерела зі списку літератури та сторінку, з якої взято текст для цитати.

Зміст навчальної дисципліни та теми для самостійної роботи.

Тема 1. Вступ до хорознавства. Історія розвитку хорового мистецтва на Україні.

1. Вступ до хорознавства.
2. Виникнення найдавніших форм хорового мистецтва. Давньоруський церковний спів.
3. Музична хорова культура другої половини 15 - початку 17 століття.
4. Хорове мистецтво України кінця 17 - 18 століття. Формування жанру хорового концерту.
5. Вокально - хорова творчість композиторів 19 століття.
6. Музично – хорова культура після 1917 року.

7. Традиції сучасної хорової творчості.

Мета. Ознайомити з головними аспектами хорової освіти і виконавства, еволюцією творчості національних композиторів. Такий ретроспективний огляд не тільки синтезує чисельну інформацію, але й дозволяє майбутнім керівникам хорових колективів осмислювати й використовувати викладені факти і відомості як позитивний приклад для своєї подальшої професійної діяльності.

Хорова культура України має міцні віковічні традиції гуртового багатоголосного співу, які стали частиною духовного життя українського народу. Осередком формування пісенної культури України були сільські співаки, які з покоління у покоління створювали та передавали шедеври самобутньої багатоголосної пісенності. Протягом багатьох віків професійне і аматорське хорове виконавство пов'язане з релігійним співом, розвивались від одноголосної монодії до складного багатоголосся в сучасному виконавстві. Значним досягненням видатних композиторів України сприяв поступовий розвиток системи вокально-хорової освіти, що склалася в Україні вродовж століть. На початку ХІХ ст. в Україні набуло надзвичайної популярності хорове виконавство. По-перше, зміцнювалися традиції церковного співу. У багатьох середніх навчальних закладах Харкова, Києва, Полтави, Чернігова, Західного регіону хоровий релігійний спів був обов'язковим (школи, гімназії, колегіуми, казенні училища, інститут шляхетних дівиць). По - друге, відбувався процес поступового виходу хорової музики за межі богослужіння. З'явилися видатні, світські за характером зразки літургійної літератури, що засвідчило формування потреб у новій музиці та визначило перспективу розвитку світської хорової творчості. На початку ХХ ст. хорове мистецтво відіграло значну роль у становленні музичної культури України. Хорова музика була улюбленою сферою творчого спілкування композиторів, виконавських колективів та слухачів. Склалася надійна система хорової творчості народу, що спиралася на традиції хорової освіти, розвинену межу хорових колективів та їх активну концертну практику. Інтенсивний розвиток українського хорового мистецтва

зумовлений художніми традиціями нашого народу. Хорова культура сучасності постає як закономірний спадкоємець багатовікових традицій.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: питання музичної освіти в умовах відродження національної культури в Україні; хорове мистецтво та його роль в масовому музично-естетичному вихованні і навчанні; соціальне і культурне значення хорового співу в житті народу; зв'язок хорової культури з народнопісенною творчістю; завдання поліпшення естетичного виховання молоді засобами хорового мистецтва в умовах відродження національної школи. виникнення найдавніших форм музичного мистецтва та давньоруський церковний спів; співоче мистецтво України до початку XVIII століття; роль “братських” шкіл в розвитку української хорової культури; виникнення партесного багатоголосся, “Грамматика мусикійська” М. Дилецького; розвиток хорового мистецтва України в другій половині XVIII століття; формування жанру хорового концерту; духовна хорова творчість Д.Бортнянського, М.Березовського, А.Веделя; вокально-хорова творчість українських композиторів другої половини XIX століття; основні напрямки розвитку музично-хорової культури України після 1917 року; продовження і розвиток кращих традицій української хорової музики в творах сучасних композиторів /Е. Станковича, М. Скорика, Л. Дичко, І. Карабиця/; використання народнопісенних фольклорних традицій для відродження української національної школи.

Основна література

1. Андрос Н. Українська хорова література. – К., 1991. – 125 с.
2. Герасимова – Персидська Н. Хоровий концерт на Україні в XVII – XVIII ст. – К.: Музична Україна, 1978. – 180с.
3. Історія української музики. Т.1. – К.: Наукова думка, 1989. – 447с.
4. Історія української музики. Т.2. – К.: Наукова думка, 1988. – 464с.
5. Історія української музики. Т.3. – К.: Наукова думка, 1990. – 422с.
6. Історія української музики. Т.4. – К.: Наукова думка, 1992. – 615с.

7. Іванов В. Співацька освіта в Україні у XVIII ст. К.: Музична Україна, 1997. – 289с.
8. Козицький П.О. Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування. - К.: Музична Україна, 1971.- 148 с.
9. Королюк Н. Корифеї української хорової культури ХХ століття. – К.: Музична Україна, 1994. – 204с.
10. Шреєр–Ткаченко О. Історія української музики. – К.: Музична Україна, 1980. – ч.1. 198с.–

11. Додаткова література

1. Гордійчук М. М. На музичних дорогах. К., 1973.
2. Гошовский В. У истоков народной музыки славян. М., 1971.
3. Гуменюк А. І. Український народний хор. К., 1969.
4. История украинской музыки. Ред. Шреєр-Ткаченко А. Я. М., 1981.
5. Колесса Ф. М. Фольклористичні праці. К., 1970.
6. Правдюк О. А. Українська музична фольклористика. К., 1976.
7. Українська радянська музика. Зб. статей. Вип. 2. К., 1962.
8. Усова И. М. Хоровая литература. М., 1988.
9. Федас Й. Ю. Український вертеп. К., 1987.
10. Хрестоматія української дожовтневої музики. Укл. і комент. Шреєр-Ткаченко О. Я. К., 1980.

Запитання і завдання для самостійної роботи

1. Які ви знаєте основні різновиди народного хорового багатоголосся.
2. Як відбувався розвиток релігійного хорового співу на Україні?
3. Зробіть порівняльний аналіз хорової творчості видатних композиторів М. Березовського, А. Веделя, Д. Бортнянського.
4. Які ознаки мала вокально-хорова освіта у різних навчальних закладах України (X – XVIII ст.)?
5. Визначте основні центри хорового виконавства в Україні XIX ст.
6. У чому полягає значущість хорової творчості українських композиторів другої половини XIX ст. ?

7. Розкрийте історичні аспекти розвитку хорової культури України першої половини ХХ ст.
8. Охарактеризуйте значущість хорової спадщини М. Леонтовича, К. Стеценка, О. Кошиця.
9. Розкрийте основні тенденції хорової творчості Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, А. Штогаренка.
10. Складіть концертний репертуар шкільного і студентського хору з творів українських авторів.
11. Підготувати розповідь про провідні хорові колективи України.

Тема2. Хорові школи України.

1. Загальне визначення поняття «школа» .
2. Київська диригентсько-хорова школа.
3. Харківська диригентсько-хорова школа.
4. Одеська диригентсько-хорова школа.
5. Львівська диригентсько-хорова школа.

Мета – теоретично ознайомити студентів з напрямками хорового виконавства, становлення та діяльністю національних диригентсько-хорових шкіл.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: найвищим надбанням української музичної культури другої половини ХХ століття стали національні диригентсько-хорові школи. До найсуттєвіших компонентів їх функціонування ми відносимо джерела традиції, комплекс мистецьких та педагогічних засад і принципів у всій їх різноманітності, естетичні установки, процеси та тенденції у виконавстві, форми організації хорових колективів, своєрідність звукового еталону епохи, розвиток музикознавчої думки в галузі хорознавства. Хоровою школою можна вважати рівень оволодіння засобами хорової діяльності, які забезпечують уособлену професійну наступність і спадкоємність світоглядних, музично-естетичних і технологічних ознак певних суб'єктів хорової культури.

Характерними тенденціями становлення та розвитку українського хорового виконавства є: художні досягнення вітчизняної композиторської творчості; репертуарна політика, спрямована на популяризацію української та зарубіжної хорової музики різних жанрів; концертно-просвітницька й організаційно-творча діяльність професійних хорових диригентів.

Запитання і завдання для самостійної роботи

1. Яке основне визначення поняття «Школа»?
2. Дати характеристику кожній диригентсько-хоровій школі.
3. Назвати головні навчально-освітні центри шкіл.

Література

1. Дедусенко Ж. Виконавська піаністична школа як рід культурної традиції: Автореф. ... канд. мистецтвознавства. – К., 2002. – 20с.
2. Кияновська Л. Галицька музично культура ХХІ – ХХ століття / Л. Кияновська. – Чернівці: Книги – ХХІ ст., 2007. – 420 с.
3. Ковалик П. А. Хорове виконавство як феномен творчої взаємодії (з досвіду київської хорової школи) : автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. Мистецтвознав.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / П. А. Ковалик. – К., 2002. – 19 с.
4. Лащенко А. П. З історії київської хорової школи / А. П. Лащенко. – К.: Муз. Україна, 2007. – 197 с.
5. Луговенко В., Ніколаєва Н. Українська хорова література / В. Луговенко. – К.: Музична Україна, 1985. – 64 с.
6. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до музичної академії у Львові. Т.1 Від доби міських музикантів до Консерваторії (поч. XV ст. – до 1939 р.), Т.2 Від Консерваторії до Академії (1939 – 2003) / Л. Мазепа. – Львів: Сполом, 2003.
7. Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.): Монографія / М. Черепанин. – Київ: Вежа, 1997. – 328 с.

Тема 3. Жанри хорового виконавства.

1. Академічні хори.
2. Народний хор. Національні форми народного хорового співу.
3. Оперні хори. Особливості жанру.
4. Учбові, дитячі, клубні, церковні хори.

Мета – теоретично ознайомити студентів з напрямками хорового виконавства, жанрами хорової музики.

Хоровий спів є однією з найдавніших та найбагатших галузей музичного мистецтва. Протягом усієї історії людства він був тісно пов'язаний з життєдіяльністю людей.

Музичний жанр – багатозначне поняття, що характеризує класифікацію музичної творчості за жанрами і видами з огляду на їх походження, умови виконання, сприймання та інші ознаки.

За умовами їх побутування та виконання їх класифікують: народна музика; розважальна; камерна; симфонічна; хорова; театральне мистецтво.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: загальне визначення питання жанру, жанри в хоровому виконавстві, особливості творчої роботи академічних та народних, оперних, учбових та клубних хорів.

Питання та завдання для самоконтролю.

1. Які основні ознаки академічного співу.
2. Складіть схему-таблицю академічних та народних хорових колективів.
3. Назвати характерні ознаки оперного хору.
4. Які основні завдання постають перед навчальними хоровими колективами?
5. Користуючись збірками хорових творів К. Стеценка, М. Козицького, М. Лисенка, М. Леонтовича, М. Колеси, складіть репертуар для шкільного хору української народної пісні.

Література

1. Абдуллин Е. Б. Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе вузовского образования / Едуард Борисович Абдуллин. – М.: Прометей (МГПУ), 1990. – 188с.
2. Авдієвський А. Т. Формування особистості на ґрунті національно – культурного відродження / А. Т. Авдієвський. // Мистецтво у школі: зб. ст. упор. І. М. Гадалова. – К: УДПУ, 1996. – Вип. І. – С. 80-83. 237
3. Апраксина О.. Из истории музыкального воспитания в школе / Музыкальное воспитание в школе.- Сост. О. Апраксина. //сб. ст. в помощь учителям школ, руководителям детских хоровых коллективов. Вып. 9. М., "Музыка",1974. -39с.
4. Асафьев Б. В. О хоровом искусстве: сб. статей/Борис Владимирович Асафьев. – Л.: Музыка, 1980. – 212 с.
5. Болгарський А. Г., Сагайдак Г. М. Хоровий клас і практика роботи з хором / А. Болгарський, Г.Сагайдак /. – К., 1987.
6. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі./ А. Мархлевський/ —К.,1986, с.5.
7. Соколов В Работа с хором / В. Соколов/ - М., 1967, с.43.
8. Пігров К. Керування хором / К.Пігров/.- К., 1962, с.149.
9. Шамина Л. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. – М.: Музыка, 1988. – 175с.

Тема 4. Хор як вокальна організація.

1. Розкриття визначення “хор” в зв’язку з розвитком хорового виконавства і теорії хорового співу.
- 2.Типи і види хорів. Характеристика різних типів хорів за їх вокально-хоровими, технічними і художньо-виражальними можливостями.
3. Хорові партії і складаючи їх голоси. Загальний і робочий діапазон хорових партій.
4. Розміщення голосів в хоровій партитурі. Особливості нотації окремих хорових партій.

5. Класифікація співочих голосів за основними типами.
6. Регістрова будова голосу. Межі регістрів в зв'язку з типом співочого голосу. Перехідні ноти.
7. Теситура в співі. Виконавські труднощі в зв'язку з теситурою різних партій.
8. Кількісний склад хорових колективів.
9. Розміщення партій в хорі.
10. Організаційна і навчально-виховна робота в хоровому колективі.

Мета –ознайомити студентів з теорією хорознавства, визначення “хор” та питання пов'язані з діяльністю хорового колективу.

Поняття “хор” має декілька значень. У давньогрецькому театрі хором називали групу співаків, що приймала участь у спектаклі. У багатьох джерелах під терміном “хор” розуміють *колектив співаків*, організований для спільного виконання (Г. Дмитревський, К. Пігров, П. Чесноков). Хоровий колектив – це складний, надзвичайно тонкий музичний інструмент, який вимагає знання й урахування особливостей його складу.

Характеристика *складу хору* містить інформацію щодо його структури: типу та виду, кількості співаків та якісних ознак їх голосів. *Тип хору* – це характеристика виконавського колективу за певним складом співацьких голосів. У хоровій теорії та практиці розрізняють колективи трьох типів: однорідні, неповні та мішані.

Хорова партія – це група однорідних голосів, яка виконує свою мелодію в хоровому творі.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: розкриття поняття “хор” в зв'язку з розвитком хорового виконавства і теорії хорового співу; типи і види хорів; розміщення голосів в хоровій партитурі та їх класифікація за основними типами; характеристика різних типів хорів за їх вокально-хоровими, технічними і художньо-виражальними можливостями; загальний і робочий діапазон хорових

партій; регістрова будова голосу та межі регістрів в зв'язку з типом співочого голосу, теситура в співі; кількісний склад хорових колективів та розміщення партій в хорі; організаційна і навчально-виховна робота в хоровому колективі.

Питання та завдання для самоконтролю.

1. Поняття “хор” в зв'язку з розвитком хорового виконавства і теорії хорового співу.
2. Основні типи і види хорів.
3. Які принципи розміщення голосів в хоровій партитурі та особливості нотації окремих хорових партій?
- 4 Загальний і робочий діапазон хорових партій.
6. Регістрова будова голосу. Межі регістрів в зв'язку з типом співочого голосу. Перехідні ноти.
7. Виконавські труднощі в зв'язку з теситурою різних партій.
8. Як розподіляються хорові колективи за кількісним складом?
9. Розміщення партій в хорі.
10. Педагогічна спрямованість в проведенні вокально-хорової роботи.

Основна література

1. Анисимов А.И. Дирижер-хормейстер. М., 1976, с. 16-41.
2. Дмитревський Г. О. Хорознавство і керування хором. К., 1961, с. 5-36.
3. Єгоров О. О. Теорія і практика роботи з хором. К., 1961, с. 13-60.
4. Краснощеков В. И. Вопросы хороведения. М., 1969, с. 80-87, 105-160.
5. Малинина Е. М. Вокальное воспитание детей. Л., 1967.
6. Пігров К. К. Керування хором. К., 1956, с. 5-22.
7. Соколов В. Г. Работа с хором. М., 1967, с. 12-42.
8. Стулова Г.П. Хоровой класс. М., 1988, с. 47-71.
9. Чесноков П. Г. Хор и управление им. М., 1961, с. 21-50, 119-137.

Додаткова література

1. Бартенева Л. Б. Хоровой коллектив. – У зб.: Вопросы хороведения на музыкально-педагогическом факультете. М., 1981, с. 49-64.

2. Егоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. Л., 1958, с. 90-95
3. Казачков С. А. Дирижерский аппарат и его постановка. М., 1967, с. 5-12.
4. Левандо П. П. Проблемы хороведения. М., 1974.
5. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. К., 1986, с. 12-19.
6. Медынь Я. Г. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. М., 1978, с. 15-31.
7. Попов С. В. Організаційні і методичні основи роботи самодіяльного хору. К., 1961, с. 39-45, 54-59.
8. Струве Г. А. Школьный хор. М., 1981.
9. Хоровой коллектив. М., 1976.
10. Шамина Л. В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. М., 1983, с. 26-36
11. Серганюк Ю. М. Напрями вокально-хорової роботи. – У кн.: Методика аналізу хорових творів. Ів.–Фр., 1992, с. 51-64.

Програмові вимоги оцінювання знань, умінь та навичок.

Модуль № 1-2.

Дати відповідь на питання:

1. Народнопісенні фольклорні традиції і відродження української національної школи.
2. Розвиток кращих традицій української хорової музики в творах сучасних композиторів – хоровиків /Е. Станковича, М. Скорика, Л. Дичко та ін./.
3. Провідні хорові колективи України сучасності.
4. Жанри хорового виконавства. Хори академічні і народні. Оперні хори, ансамблі пісні та танцю, учбові та клубні хори.
5. Розкрити поняття “хоровий колектив” в зв’язку з розвитком хорового виконавства і теорією хорового співу.
6. Типи і види хорів, їх характеристика. Діапазони хорових партій.

7. Регістрова будова голосу. Теситура в співі і пов'язані з нею виконавські труднощі.
8. Що таке «хор», типи і види хорів.
9. Класифікація співочих голосів, їх діапазони.
10. Теситура і регістри в співі.
11. Організаційна і виховна робота в хорі.

Змістовий модуль III. Стрій та ансамбль хору.

Тема 5. Елементи вокально-хорової техніки.

1. Спів – складний цілісний процес.
2. Поняття про голосовий апарат. Особливості будови голосового апарату, його основні частини: органи дихання, гортань, артикуляційний апарат, їх функції.
3. Процес голосоутворення. Резонатори.
4. Вокально-хорові навички.
5. Співоча постава. Характеристика видів дихання. Дихання і художні завдання виконання.
6. Атака звуку, її види та вплив на процес звукоутворення. Єдина манера звукоутворення.
7. Основні прийоми звуковедення.
8. Формування і вирівнювання співочих голосних. Приголосні звуки, їх класифікація за вимовою.
9. Дикція і артикуляція в співі, їх особливості в залежності від характеру твору, його динаміки, темпу, тембру.
10. Вокальні вправи та розспівування хору, їх мета і завдання.

Мета. Теоретично ознайомити з елементарною будовою голосового апарату, навчитися розуміти механізми звукоутворення, для того щоб уникнути помилок в практичній роботі з хором.

Спів в хорі – найбільш доступна форма музичного виконавства. Сучасна педагогіка вважає, що елементарний співочий голос може бути сформований практично у всіх.

Проблема формування вокально - хорових умінь та постановки співацького голосу співака залишається у центрі уваги вокальної теорії та методики роботи з хором. У її обговоренні беруть участь не тільки вчені, вокальні педагоги, керівники хорових колективів, але й шкільні вчителі музики, співаки хорових колективів. Сучасна теорія і методика постановки голосу базуються на ґрунтовних дослідженнях з вікової анатомії, фізіології звукоутворення (Л. Работнов), фоніатрії (Н. Жинкін, І. Левідов, В. Морозов), вокальної акустики (Л. Дмитрієв, В. Морозов, Є. Рудаков, М. Гарбузов), фонопедії (В. Ємельянов), мовознавства, співацької орфоепії.

Процес постановки співацького голосу має відбуватися шляхом:

- засвоєння студентом, майбутнім вчителем-хормейстером відомостей щодо анатомо-фізіологічних особливостей голосового апарату людини;
- розуміння специфіки співацького голосоутворення і звуковедення;
- ознайомлення з засобами та способами формування вокальних та хорових умінь та навичок.

Засвоєння цих знань допоможе майбутнім спеціалістам правильно спрямовувати роботу над вокально-хоровим навчанням та вихованням.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: вокально-хорові навички, види дихання, атака звуку, процес звукоутворення, прийоми звуковедення; формування голосних і приголосних; дикція, орфоепія та їх особливості в залежності від характеру твору, його динаміки, темпу, тембру; вокальні вправи та розспівування, методика роботи з хором; роль репертуару в формуванні вокально-хорових навичок.

Питання та завдання для самоконтролю.

1. Будова голосового апарату: його основні частини: органи дихання, гортань, артикуляційний апарат; їх функції.
2. Процес голосоутворення. Резонатори.

3. У чому полягає сутність роботи резонаторів? Наведіть приклади примарних і перехідних звуків хорових партій.
4. Які Ви знаєте вокальні та хорові навички? Які уміння називають вокальними, а які хоровими?
5. Атака звуку, її види та вплив на процес звукоутворення.
6. Основні методи роботи над єдиною манерою звукоутворення.
7. Основні прийоми звуковедення.
8. У чому полягають особливості співацької опори?
9. Розкрийте сутність основних теорій виникнення співацького звука.
10. Дикція і артикуляція в співі, їх особливості в залежності від характеру твору, його динаміки, темпу, тембру.
11. Вокальні вправи та розспівування хору, їх мета і завдання.
12. Роль репертуару в формуванні вокально-хорових навичок.

Основна література

1. Анисимов А.И. Дирижер-хормейстер. М., 1976, с. 41-72.
2. Виноградов К. П. Работа над дикцией в хоре. М., 1967, с. 69-81.
3. Вокально-хоровые распевания для академического хора. М., 1969.
4. Дмитревський Г. О. Хорознавство і керування хором. К., 1961, с. 37-41.
5. Єгоров О. О. Теорія і практика роботи з хором. К., 1961, с. 91-115, 130-178.
6. Краснощеков В. И. Вопросы хороведения. М., 1969, с. 93-105, 161-201.
7. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. К., 1986, с. 19-44.
8. Пігров К. К. Керування хором. К., 1956, с. 136-178.
9. Стулова Г.П. Хоровой класс. М., 1988.
10. Чесноков П. Г. Хор и управление им. М., 1961, с. 50-57, 158-173.

Додаткова література

1. Бриліант В. С., Палкін В. П. Вокальні вправи для самодіяльного хору. К., 1978.
2. Єгоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. Л., 1958, с. 95-99.

3. Захаров А. П. Розспівування у хорі. Методичні поради. К., 1963.
4. Краснощеков В. И. Поэтический текст в хоровом произведении. – У кн.: Работа с хором. М., 1972, с. 82-114.
5. Медынь Я. Г. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. М., 1978, с. 31-45.
6. Малинина Е. М. Вокальное воспитание детей. Л., 1967.
7. Менабени А. Г. Необходимые краткие сведения о голосовом аппарате и певческом звуке. У зб.: Вопросы хороведения на музыкально-педагогическом факультете. М., 1981, с. 23-36.
8. Попов С. В. Організаційні і методичні основи роботи самодіяльного хору. К., 1961, с. 60-68, 88-100.
9. Соколов В. Г. Работа с хором. М., 1967, с. 43-63, 70-89, 125-135.
- 10 Шамина Л. В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. М., 1983, с. 36.
11. Яковлев А. Физиологические закономерности певческой атаки. Л., 1971.

Тема 6. Хоровий стрій.

1. Загальна характеристика строю як музичної категорії
2. Поняття хорового строю. Зонний стрій.
3. Стрій мелодичний та гармонічний.
4. Принципи інтонування ступенів мажору і мінору в залежності до їх функціонального значення. Принципи інтонування інтервалів, тризвуків, акордів.
5. Зв'язок строю з іншими елементами вокально-хорової звучності.

Мета – теоретично ознайомити студентів з одним із важливих напрямків вокально-хорової роботи - роботою над строем.

Хоровий стрій – узгодженість між співаками хору у відношенні точності звуковисотного інтонування – це найважливіша характеристика хорового звучання. У хорознавстві прийнято поділяти стрій на мелодичний (горизонтальний) та гармонічний (вертикальний). Об'єктом мелодичного строю

є мелодична форма інтервалів, або мелодична лінія. Інтонування інтервалів та акордів гармонічної форми (співвідношення звуків) стає об'єктом гармонічного строю (К. Пігров, П. Чесноков). Без строю в партії і між партіями не може бути ансамблю в хорі. Безумовно, досягненню чистого хорового строю сприяє якісна вокальна робота керівника, яка забезпечує наявність у хоровому колективі єдиної вокальної позиції, правильного звуковедення та єдиної сили звучання. Основні причини легкості чи труднощі інтонування полягають ладо-мелодичному тяжінні між звуками, у взаємовідношенні тонів інтервалів, а також від точності координації слуху співака з його вокальною технікою.

Отже, стрій є одним з головних елементів хорової техніки. Він вимагає постійної роботи, величезної уваги під час виконавської діяльності хору. Виходячи з практичного розуміння строю як правильного інтонування інтервалів, він поділяється на мелодичний та гармонічний.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: стрій горизонтальний і вертикальний, зонний стрій, принципи інтонування інтервалів і акордів; методика роботи над строем; розвиток інтонаційного слуху, основні принципи інтонування ступенів мажору і мінору в залежності від їх функціонального значення, інтонування інтервалів, тризвуків, акордів; правильне вокальне виховання в хорі – запорука чистого інтонування питання строю і дикції в зв'язку з художніми особливостями твору.

Питання та завдання для самоконтролю.

1. Музичний “стрій”. Які типи музичного строю склалися у світовій музичній культурі? Зробіть короткий аналіз причин їх зникнення.
2. Особливості хорового строю. Зонний стрій. Три види інтонацій інтервалів на основі ладових взаємовідносин звуків.
3. Стрій мелодичний і гармонічний.

4. Охарактеризуйте зміст поняття “мелодичний стрій”. Перелічите основні правила інтонування ступенів, гам і інтервалів у мелодичному викладі
5. Перелічите основні завдання вчителя-хормейстера у досягненні довершеного гармонічного строю.
6. Зв’язок строю з іншими елементами вокально - хорової звучності.
7. Як впливає літературний текст на хоровий стрій в зв’язку з художніми особливостями твору?
8. Роль репертуару в роботі над строєм.
9. Роль виховання інтонаційного слуху в роботі над строєм.
10. Складіть невеличку систему вправ з метою розвитку умінь строю в однорідному і мішаному хорі, добираючи завдання від простих до складних.

Основна література

1. Анисимов А.И. Дирижер-хормейстер. М., 1976, с. 73-93.
2. Белявський Є. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі. – Київ, Музична Україна, 1984. – 40с.
3. Дмитревський Г. О. Хорознавство і керування хором. К., 1961, с. 54-65.
4. Єгоров О. О. Теорія і практика роботи з хором. К., 1961, с. 100-112.
5. Мархлевський А.Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. К.,1986,с.44-56.
6. Переверзев Н.К. Проблемы музыкального интонирования. М., 1966.
7. Пігров К. К. Керування хором. К., 1956, с. 23-57.
8. Соколова О. П. Хоровой строй.– У зб.: Вопросы хороведения на музыкально-педагогическом факультете. М., 1981, с. 126-139.
9. Чесноков П. Г. Хор и управление им. М., 1961, с. 49-77.

Додаткова література

- 1.Балашов В. Ф. Поэтическое слово и вокальная интонация. –У зб.: Работа в хоре. М., 1977.

2. Банин А. О. О некоторых акустических и музыкальных элементах хорового строя. - У зб.: Музыкальное искусство и наука. Вып. 1. М., 1970.
3. Гарбузов Н.А. Зонная природа звуковысотного слуха. М. –Л., 1948; Внутризонный интонационный слух и методы его развития. М. –Л., 1951.
4. Добрынина И. М. Об условиях и некоторых принципах воспитания чистой интонации у певцов. – У зб.: Вопросы физиологии пения вокальная методика. М., 1957
5. Егоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. Л., 1958, с. 106-112.
6. Медынь Я. Г. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. М., 1978, с. 32-35.
7. Романовский Н. В. Принципы работы над строем в хоре. – У зб.: Хоровое искусство. Л., 1967.
8. Сахалтуева О. О некоторых закономерностях интонирования в связи с формой, динамикой, ладом. М., 1960.
9. Соколов В. Г. Работа с хором. М., 1967, с. 64-70.
10. Шамина Л. В. Работа с самостоятельным хоровым коллективом. М., 1983, с.90.
11. Шварц Н. В. Строй хора. М., 1963.
12. Шерман М. Формирование равномерно-темперированного строя. М., 1964.
13. Яковлев А. Физиологические закономерности певческой атаки. Л., 1971.

**Програмові вимоги оцінювання знань, умінь та навичок за кредитно –
модульною системою**

Модуль № 3.

Дати відповідь на питання:

1. Особливості будови голосового апарату, його основні частини; їх функції. Процес голосоутворення. Резонатори.
2. Вокально-хорові навички. Характеристика видів дихання.

3. Атака звуку, її види та вплив на процес звукоутворення. Єдина манера звукоутворення, основні прийоми звуковедення.
4. Дикція і артикуляція в співі, їх особливості. Усвідомленість виконання, логічні наголоси, закономірність їх розміщення.
5. Специфіка вокально-хорової роботи в дитячому хорі. Методика розучування хорового репертуару.
6. Особливості хорового строю. Зонний стрій. Стрій мелодичний і гармонічний.
7. Принципи інтонування ступенів мажору і мінору в залежності від їх функціонального значення. Інтонування інтервалів, тризвуків, акордів.
8. Методика роботи над строем. Зв'язок строю з іншими елементами вокально-хорової звучності.

Тема 7. Ансамбль хору.

1. Ансамбль як один з найважливіших засобів художньої виразності в хоровому співі. Загальне поняття ансамблю.
2. Частковий та загальний ансамбль хору.
3. Ансамбль в залежності від кількісної і якісної рівноваги груп хору, кваліфікації співаків.
4. Ансамбль в залежності від розміщення акорду, теситурних умов хорових партій та динаміки. Ансамбль природній і штучний.
5. Поняття темпового, ритмічного, динамічного, вокального, тембрового, унісонного, гармонічного, поліфонічного ансамблів. Ансамбль хору і солістів, хору і оркестру.
6. Розвиток поняття “хоровий ансамбль” в хорознавчій літературі.

Мета- ознайомити студентів з одним з важливих компонентів хорової звучності – ансамбль.

Ансамбль – це чітка інтонаційна узгодженість звучання, злитість і врівноваженість сили і тембру всіх голосів. Хоровий спів передбачає злиття індивідуальностей, вміння чути свою партію й хор у цілому, підпорядковувати

свій голос до загальної звучності, гнучко узгоджувати свої дії з діями інших співаків.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: ансамбль частковий і загальний; ансамбль природний і штучний, ансамблюючі і неансамблюючі акорди; поняття темпового, ритмічного, динамічного, тембрового, поліфонічного ансамблю, хору і соліста і оркестру.

Питання та завдання для самоконтролю.

1. Що таке «ансамбль»? Ансамбль як один з найважливіших засобів художньої виразності в хоровому співі.
2. Пояснити : частковий та загальний ансамбль хору.
3. Ансамбль в залежності від розміщення акорду, теситурних умов хорових партій та динаміки.
4. Ансамбль природній і штучний.
5. Поняття темпового, ритмічного, динамічного, вокального, тембрового, унісонного, гармонічного, поліфонічного ансамблів. Ансамбль хору і солістів, хору і оркестру.

Основна література

1. Анисимов А.И. Дирижер-хормейстер. М., 1976, с. 125-126.
2. Дмитриевский Г. А. Ансамбль хора. –У зб.:Работа с хором. М., 1972, с. 56-68.
3. Дмитриевський Г. О. Хорознавство і керування хором. К., 1961, с. 42-53.
4. Єгоров О. О. Теорія і практика роботи з хором. К., 1961, с. 61-90.
5. Краснощеков В. И. Вопросы хороведения. М., 1969, с. 201-249.
6. Критский Б. Д. Проблемы ансамбля в хороведении. – У зб.: Теория и практика вокально - хоровой подготовки учителя музыки общеобразовательной школы. М., 1980.
7. Критский Б. Д. Частный ансамбль хоровой звучности. – У зб.: Вопросы хороведения на мкзыкально-педагогическом факультете. М., 1981, С. 87-101.

8. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. К., 1986, с. 56.
9. Пігров К. К. Керування хором. К., 1956, с. 58-103.
10. Чесноков П. Г. Хор и управление им. М., 1961, с. 36-50.
11. Серганюк Ю. М., Серганюк Л. І., Їжак В. О. Методика аналізу хорових творів. – Прикарпатський університет, 1992. – 112с.

Додаткова література

1. Егоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. Л., 1958, с. 112-114.
2. Лашенко А. П. Хоровая культура: аспекты изучения и развития. – К.: Муз. Україна, 1989. – 136с.
3. Левандо П. П. Проблемы хороведения. М., 1974.
4. Медынь Я. Г. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. М., 1978, с. 35-36.
5. Попов С. В. Примечание к книге Чеснокова «Хор и управление им». М., 1961.
6. Соколов В. Г. Работа с хором. М., 1967.
7. Шамина Л. В. Работа с самостоятельным хоровым коллективом. М., 1983, с. 93-96

Змістовий модуль IV. Робота диригента над хоровим твором.

Тема 8. Засоби музичної виразності в хоровому виконавстві.

1. Процес виконання хорового твору.
2. Загальна характеристика елементів музичної мови в хоровій музиці.
3. Поняття про музичний темп. Особливості виконання темпових показників в хоровому співі. Зв'язок темпу з гармонією, фактурою, теситурними умовами хорових партій, з хоровим диханням.
4. Ритм і розмір твору як засоби музичної виразності. Способи виконання різних метро ритмічних структур в залежності від поетичного тексту і темпу твору.

5. Динаміка як засіб музичної виразності. Нюанси рухомі і нерухомі, основні ступені звучання. Зв'язок динаміки з вокально – хоровими особливостями твору з теситурними умовами хорових творів, фактурою.

6. Виразальні можливості тембру, артикуляції, фразування.

Мета – теоретично ознайомити студентів з засобами музичної виразності, що використовуються при виконанні хорового твору.

Виконання музичного твору є важливим етапом, що органічно продовжує та завершує композиторський задум. Музичний твір, який спочатку існує у вигляді нотного тексту, свого реального звучання набуває в процесі його виконання.

Засоби музичної виразності в хоровому виконавстві прикрашають хоровий спів, надають йому жвавості та емоційності. Мелодія, темп, ритм, гармонія, фактура, форма та інші елементи музичної мови не є виконавськими засобами, хоч і безпосередньо впливають на формування виконавського образу і на вибір виконавських нюансів. Засобами впливу на твір і на слухача є темп і його коливання; метро - ритмічні нюанси, динамічні та темброві зміни, штрихи, дикція, артикуляція, виразна подача слова і вокальна декламація.

Специфіка хорового виконання полягає у розпізнаванні, розшифровці диригентом тексту хорового твору, стильової манери композитора і створенні (разом із хоровим колективом) власної повноцінної та оригінальної інтерпретації у вигляді інтонованого хором виконавського художнього образу.

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: загальна характеристика елементів музичної мови в хоровій музиці: мелодії, гармонії, структури, метроритму, нюансів, темпу, тембру та ін. ; динаміка як засіб музичної виразності, нюанси рухомі і нерухомі, основні ступені сили звучання; зв'язок динаміки з вокально-хоровими особливостями твору, з теситурними умовами хорових партій, фактурою твору.

Питання та завдання для самоконтролю.

1. Поясніть, у чому полягає специфіка хорового виконання музичного твору? Яке завдання виконує хоровий колектив?
2. Загальна характеристика елементів музичної мови в хоровій музиці: мелодії, гармонії, структури, метроритму, нюансів, темпу, тембру та ін.
3. Що відображає та виражає музичний темп? Наведіть приклади з хорової літератури.
4. Музичні темпи. Зв'язок темпу з гармонією, фактурою, з теситурними умовами хорових партій, з хоровим диханням.
5. Визначте за допомогою годинника і продемонструйте швидкість виконання темпу, що відповідає позначенню $M.M. = 60; = 90; = 60$.
6. Чому вважається, що темп залежить від хорової фактури, метроритмічної організації твору і його динаміки? Підберіть приклади до відповіді з відомих вам хорових творів.
7. Динамічні нюанси рухомі і нерухомі, основні ступені сили звучання.
8. З якою метою застосовуються у хоровому виконанні звукові контрасти, посилення або послаблення звучання? Підберіть доцільні динамічні відтінки до твору, який ви вивчаєте на заняттях з хорового диригування або з постановки голосу.
9. Дайте визначення терміну “фразування”. Від чого залежать особливості фразування конкретного хорового твору? Які виражальні можливості тембру, артикуляції, фразування?
10. Які основні розміри вірша ви знаєте? Проаналізуйте хорові твори і наведіть приклади двоскладового і трискладового розмірів словесного тексту.

Основна література

1. Анисимов А.И. Дирижер-хормейстер. М., 1976, с. 94-125.
2. Дмитриевская К. Н. Анализ хоровых произведений. М., 1965.
3. Єгоров О. О. Теорія і практика роботи з хором. К., 1961, с. 115-138.
4. Живов В. Л. О музыкально-выразительных средствах в хоровом исполнительстве. У кн.: Хоровой коллектив. М., 1976.
5. Пігров К. К. Керування хором. К., 1956, с. 143-148.

6. Соколов В. Г. Работа с хором. М., 1967, с. 90-135.
7. Чесноков П. Г. Хор и управление им. М., 1961, с. 88-118.

Додаткова література

1. Дмитревський Г. О. Хорознавство і керування хором. К., 1961.
2. Егоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. Л., 1958.
3. Живов В. Л. Исполнительский анализ хорового произведения. М., 1983, с. 20-53, 63-77.
4. Краснощеков В. И. Вопросы хороведения. М., 1969, с. 206-232.
5. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. К., 1986, с. 19-30.
6. Серганюк Л. І., Серганюк Ю. М. Музично-теоретичний та виконавський аналіз. У кн.: Методика аналізу хорових творів. Ів. -Фр., 1992, с. 16-51, 65-87.
7. Стулова Г. П. Хоровой класс. М., 1988, с. 67-69.
8. Хоровое искусство. Сборник статей. Вып. 1-3, М., 1967, 1971, 1977.

Тема 9. Робота диригента над хоровим твором.

1. Основні етапи засвоєння партитури диригентом. Аналіз твору. Диригентсько - технічне засвоєння партитури хорового твору.
2. Розучування твору з хором. Робота над елементами вокально-хорової техніки. Основні педагогічні принципи при роботі з хором.
3. Методи розучування хорового твору.
4. Концертна діяльність хору.

Мета. Теоретично ознайомити студентів з етапами вивчення хорової партитури та роботи з хором над розучуванням хорового твору з хором.

Фахова підготовка вчителя музики, майбутнього диригента хору потребує засвоєння і постійного вдосконалення знань та умінь з теорії хорознавства. Найважливішою ланкою у діяльності керівника хору є процес розучування хорового твору.

Розучування твору – це основна форма хорового навчання, складний процес, у якому тісно переплітаються і пов'язуються музичні та педагогічні проблеми (І. Пономарьков). Отже, розучування хорового твору можна визначити як процес детального пізнання тексту твору з метою створення диригентом і хоровим колективом власної інтерпретації у вигляді звукової моделі твору. Процес розучування хорового твору умовно поділяють на декілька етапів, пов'язаних між собою, кожен з яких має самостійну мету і завдання.

У літературі з хорознавства і музичної педагогіки надано різні варіанти розподілу розучування на етапи. Ефективність розучування залежить від цілеспрямованої послідовної зміни мети, навчальних завдань, всіх елементів навчання. Розучування виконує функції (пізнавально-навчальну, розвивальну, виховну, культуротворчу, ціннісно-орієнтаційну) і підпорядковується принципам (єдності художніх і технічних завдань, труднощі і доступності, систематичності і системності, активності і самостійності, індивідуального підходу). У музичній педагогіці умовно виділяють такі етапи процесу розучування: 1) попередній показ твору; 2) технічне засвоєння тексту і вироблення вокально-хорової техніки; 3) цілісне відтворення художнього образу. В процесі розучування доцільно застосовувати методи: 1) словесні (бесіда, розповідь, пояснення); 2) практичні (вправи, розспівки, сольфеджування, вокалізація); 3) інтелектуальні (аналіз, синтез, класифікація, висновки та ін.)

Методичні рекомендації до вивчення теми та самостійної роботи.

Студенти під час самостійного опрацювання теми повинні звернути увагу на вивчення таких питань: методика розучування хорового твору; робота над елементами вокально-хорової техніки; основні педагогічні принципи в роботі з хором.

Питання та завдання для самоконтролю.

1. Поясніть, яка, на Вашу думку, роль навчально-виховного процесу в хоровому колективі?

2. Розкрийте особливості виховання хорового колективу згідно відомих напрямів виховання.
3. Як Ви розумієте мету гармонійного виховання особистості співаків хору? Наведіть приклади.
4. У яких виховних ситуаціях застосовують бесіду, позитивний приклад, вимогу, привчання, заохочення і покарання?
5. Визначте особливості навчання у хорі. Розкрийте зміст дидактичних принципів згідно завдань хорового навчання.
6. З яких компонентів складається зміст хорової освіти? Складіть програму навчання для хору молодших класів; студентського самодіяльного колективу.
7. Складіть план і підготуйте бесіду для вашого студентського хору.
8. Наведіть приклади вправ, які застосовуються у процесі вокально-хорового навчання.
9. Основні завдання керівника хору для успішного проведення концерту.

Основна література

1. Анисимов А.И. Дирижер-хормейстер. М., 1976, с. 93-94, 127-159..
2. Дмитревський Г. О. Хорознавство і керування хором. К., 1961, с. 81-94.
3. Єгоров О. О. Теорія і практика роботи з хором. К., 1961, с. 183-232.
4. Живов В. Л. Исполнительский анализ хорового произведения. М., 1983.
5. Їжак В. О., Серганюк Л. І., Серганюк Ю. М. Методика аналізу хорових творів. Ів. –Фр., 1992.
6. Краснощеков В. И. Вопросы хороведения. М., 1969, с. 281-299.
7. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. К., 1986, с. 72-91.
8. Минин В. Н. К проблеме подготовки дирижеров хора. – У зб.: Проблемы высшего музыкального образования. М., 1975.
9. Пігров К. К. Керування хором. К., 1956, с. 104-135.
10. Соколов В. Г. Работа с хором. М., 1967, с. 206-227.
11. Чесноков П. Г. Хор и управление им. М., 1961, с. 138-173.

Додаткова література

1. Безбородова Л. А. Дирижирование. М., 1985, с. 88-175.
2. Егоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. Л., 1958, с. 21-31, 114-132.
3. Живов В. Л. Методика анализа хоровой партитуры. – У зб.: Вопросы хороведения на музыкально-педагогическом факультете. М., 1981, с. 72.
4. Иванов-Радкевич А. П. Работа дирижера над произведением. – У кн.: О воспитании дирижера. М., 1973.
5. Калугина Н. В. Некоторые вопросы работы самодеятельного народного хора. – У кн.: Работа с хором. М., 1972, с. 180-206.
6. Мазель Л. А., Цуккерман В. А. Анализ музыкальных произведений. М., 1967.
7. Медынь Я. Г. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. М., 1978, с. 46-51.
8. Попов С. В. Організаційні і методичні основи роботи самодіяльного хору. К., 1961, с. 16-38, 45-53, 75-81.
9. Птица К. Б. Проблема стиля и хоровое исполнительство. – У кн.: Работа с хором. М., 1972, с. 13-55.
10. Стулова Г.П. Хоровой класс. /Теория и практика вокальной работы в детском хоре/. М., 1988.
11. Шамина Л. В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. М., 1983, с. 135-165.
12. Эстрина Т.А. Подготовка студента к работе с хором.–У зб.: Вопросы хороведения на музыкально-педагогическом факультете. М., 1981, с. 37-48.

Програмові вимоги оцінювання знань, умінь та навичок. Модуль № 4.

Дати відповідь на питання:

1. Загальне поняття ансамблю хору. Частковий та загальний ансамбль.
2. Ансамбль в залежності від розміщення акорду, теситурних умов хорових партій та динаміки. Ансамбль природній і штучний.
3. Поняття темпового, ритмічного, динамічного, вокального, тембрового, унісонного, гармонічного, поліфонічного ансамблів.

4. Охарактеризувати елементи музичної мови в хорівій музиці. Особливості виконання темпових показників. Зв'язок темпу з гармонією, фактурою, теситурними умовами хорових партій, з хоровим диханням.
5. Способи виконання різних метроритмічних структур в залежності від поетичного тексту і темпу твору. Зв'язок динаміки твору з фактурою.
6. Основні етапи засвоєння партитури хорового твору.
7. Вокально-хоровий та художньо-виконавський аналіз хорового твору.

В процесі навчання студентів викладач систематично контролює кількість і якість засвоєння матеріалу студентами великим числом контрольних підсумків, домашні завдання, написання рефератів, виступи на семінарських заняттях, тестування, синтези тощо. Підсумковою оцінкою засвоєння навчального матеріалу буде інтегрована оцінка засвоєння всіх змістових модулів з врахуванням оцінки за аналіз хорового твору.

Екзаменаційна оцінка підсумкового контролю виставляється за 100 бальною шкалою в екзаменаційну відомість і у залікову книжку студента.

План аналізу хорової партитури.

I. Вступ.

II. Історико – стилістичний аналіз. Знайомство з конкретними суспільно-історичними умовами, в яких проходили життя і діяльність композитора і поета, формувались їхні естетичні погляди. Характеристика основних рис творчості поета і композитора.

- Типові риси хорового письма композитора, огляд хорових творів і коротка характеристика їх стильових особливостей.

- Історія створення твору, що вивчається, його місце в творчості композитора. Співставлення з оригінальним викладом, якщо даний твір є обробкою народної пісні або перекладом вокального, хорового чи інструментального твору.

III. Аналіз поетичного тексту. Історія створення поетичного твору, його зміст і форма /тема, ідея, основні художні образи; композиційна структура, розмір

вірша, фонетичні особливості; з'ясування головних слів і понять, що визначають зміст речень/.

- Ступінь використання оригінального поетичного тексту /повністю чи частково/ в хоровому творі. Відповідність між літературним і музичним змістом в тих випадках, коли слова підтекстовані до раніше написаної музики /переклад інструментальних творів для хорового виконання/.

IV. Партитурний запис хорового твору. Вид партитурного запису в залежності від складу виконавців /однорідний чи мішаний хор, хор а cappella чи з інструментальним супроводом, хоровий твір з участю солістів/. Ключові позначення окремих партій і аколади. Партитурні позначення /темп, динаміка, характер звуковедення, дихання, цезури/.

- Особливості підтекстовки поетичного тексту в хорових голосах.

V. Музично – теоретичний аналіз. Жанр твору. Стил ь письма /гармонічний, поліфонічний, мішаний/. Ладотональний план, модуляції, відхилення. Розмір твору /простий, складний, мішаний, перемінний/.

- Цілісний художньо-образний аналіз мелодики, гармонії, метру і ритму, темпу, динаміки, тембру.

- Визначення меж частин музичного твору, структури кожної з частин, фіксація і аналіз каденцій в зв'язку з структурою тексту. Співставлення музично-тематичного матеріалу і визначення глибини контрасту або, навпаки, тематичної єдності між частинами. Визначення форми цілого твору.

Визначення лінії розвитку кожного голосу, кульмінацій в кожній партії. Порівняння хвиль наростання і зменшення гармонічної яскравості з хвилями мелодичними, ритмічними, темповими, динамічними. Співставлення кульмінацій частин і знаходження головної, центральної кульмінації твору.

- Співвідношення і відповідність змісту і форми музичного і поетичного текстів, музичного фразування з фразами тексту.

VI. Вокально – хоровий аналіз. Тип і вид хору, склад хору. Діапазони хорових партій і хору в цілому.

- Характеристика кожної хорової партії, визначення їх ролі. Теситурні умови партій. Теситурні і динамічні співвідношення між голосами.

- Дихання та звукоутворення. Характер звуковедення, вокальність тексту, особливості дикції, орфоепії. Вокальні труднощі.
- Ансамбль, види ансамблю, ансамблеві труднощі. Ансамбль в залежності від фактури хорового твору. Ансамбль в творах з солістами і з інструментальним супроводом.
- Стрій, особливості мелодичного і гармонічного строю, труднощі в мелодичному і гармонічному строї, а також при вступах хорових партій і хору в цілому.
- Музичне фразування в зв'язку з фразою літературного тексту. Прийоми хорового письма, як засобу художньої виразності.
- Наявність різних тембрових ефектів /спів з закритим ротом, гліссандо, “відлуння” і т. п./.
- Особливості зміни дихання /загальнохорове, по партіях, ланцюгове/. Розміщення цезур в залежності від музичної фрази, зміни дихання, літературного тексту і фактури твору.

VII. Аналіз виконавських засобів виразності. Аналіз прийомів, за допомогою яких художньо-образний зміст твору можна донести до слухачів найбільш яскраво і переконливо. Аналіз використання темпових коливань, динамічних відтінків, тембрових барв, різних способів звуковедення і штрихів, артикуляції, фразування в залежності від потрібного характеру образу, емоційно-виразних або формоутворюючих завдань.

- Інтерпретаційний план твору як результат всебічного аналізу творчого задуму композитора і поета.

VIII. Аналіз диригентських виконавських засобів і прийомів.

Обґрунтування використання тієї чи іншої диригентської “площини”, більш вагомого, чи більш легкого диригентського жесту, більш глибокого чи більш мілкого, плавного чи відривчастого в залежності від характеру музики, конкретних вимог музичного розвитку, динаміки, темпу, тембру, фактури, фразування, характеру звуковедення і штрихів.

- Аналіз засобів диригентської передачі логічного зв'язку між фразами, визначення часткових і загальної кульмінації та ін.

ІХ. План репетиційної роботи. Визначення основних завдань в роботі з хором при розучуванні твору, врахування складних і більш простих моментів.

- Знаходження доцільних прийомів, які б прискорили процес розучування.
- Розрахунок репетиційного часу.

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня знань та готовність студента до виконання поставлених професійних завдань, усне опитування, контрольна робота.

Підсумковий контроль проводиться по закінченню навчального року як результат вивчення навчального курсу та передбачає здачу екзамену.

Засоби діагностики успішності навчання : поточний контроль знань та умінь, усне опитування, самостійна робота, контрольна робота, реферат, творчі завдання, екзамен.

Поточне тестування та самостійна робота									Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4		50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
5	5	5	10	5	5	5	5	5		

Максимальний бал за всі контрольні заходи	50
Максимальний бал за екзамен	50
Підсумкова оцінка	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	

80 – 89	B	добре	зараховано
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Поточний контроль реалізується переважно письмово. Форми поточного контролю: домашнє завдання, контрольна робота, реферат і ін.

Кожна форма поточного контролю оцінюється 10-бальною оцінкою, яка виставляється в робочу відомість викладача /академічний журнал/.

Підсумковий контроль здійснюється переважно письмово. Письмовий іспит /залік/ передбачає показ робіт з можливою апеляцією, метою якої є усунення неточностей, допущених в ході перевірки окремих завдань і визначення загальної суми балів, а також встановлення некоректності завдання /неоднозначності можливої відповіді і т. п./.

ЕКЗАМЕН

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ХОРОЗНАВСТВА

1. Вступ до хорознавства.
2. Виникнення найдавніших форм хорового мистецтва. Давньоруський церковний спів.
3. Музична хорова культура другої половини 15 - початку 17 століття.
4. Хорове мистецтво України кінця 17 - 18 століття. Формування жанру хорового концерту.
5. Вокально - хорова творчість композиторів 19 століття.
6. Музично – хорова культура після 1917 року.
7. Традиції сучасної хорової творчості.

8. Загальне визначення поняття «школа» . Диригентсько-хорові школи.
9. Жанри хорового виконавства. Хори академічні і народні, оперні хори, ансамблі пісні та танцю.
10. Розкриття визначення “хор” в зв’язку з розвитком хорового виконавства і теорії хорового співу.
11. Типи і види хорів. Характеристика різних типів хорів за їх вокально-хоровими, технічними і художньо-виражальними можливостями.
12. Хорові партії і складаючи їх голоси. Загальний і робочий діапазон хорових партій.
13. Розміщення голосів в хоровій партитурі. Особливості нотації окремих хорових партій.
14. Класифікація співочих голосів за основними типами.
15. Регістрова будова голосу. Межі регістрів в зв’язку з типом співочого голосу. Перехідні ноти.
16. Теситура в співі. Виконавські труднощі в зв’язку з теситурою різних партій.
17. Кількісний склад хорових колективів.
18. Розміщення партій в хорі.
19. Організаційна і навчально-виховна робота в хоровому колективі.
20. Спів – складний цілісний процес.
21. Поняття про голосовий апарат. Особливості будови голосового апарату, його основні частини: органи дихання, гортань, артикуляційний апарат, їх функції.
22. Процес голосоутворення. Резонатори.
23. Вокально-хорові навички.
24. Співоча постава. Характеристика видів дихання. Дихання і художні завдання виконання.
25. Атака звуку, її види та вплив на процес звукоутворення. Єдина манера звукоутворення.
26. Основні прийоми звуковедення.

- 27.Формування і вирівнювання співочих голосних. Приголосні звуки, їх класифікація за вимовою.
- 28.Дикція і артикуляція в співі, їх особливості в залежності від характеру твору, його динаміки, темпу, тембру.
- 29.Вокальні вправи та розспівування хору, їх мета і завдання.
- 30.Роль репертуару в формуванні вокально-хорових навичок.
- 31.Загальна характеристика строю як музичної категорії
- 32.Поняття хорового строю. Зонний стрій.
- 33.Стрій мелодичний та гармонічний.
- 34.Принципи інтонування ступенів мажору і мінору в залежності до їх функціонального значення. Принципи інтонування інтервалів, тризвуків, акордів.
- 35.Зв'язок строю з іншими елементами вокально-хорової звучності.
- 36.Ансамбль як один з найважливіших засобів художньої виразності в хоровому співі. Загальне поняття ансамблю.
37. Частковий та загальний ансамбль хору.
- 38.Ансамбль в залежності від кількісної і якісної рівноваги груп хору, кваліфікації співаків.
- 39.Ансамбль в залежності від розміщення акорду, теситурних умов хорових партій та динаміки. Ансамбль природній і штучний.
- 40.Поняття темпового, ритмічного, динамічного, вокального, тембрового, унісонного, гармонічного, поліфонічного ансамблів. Ансамбль хору і солістів, хору і оркестру.
- 41.Розвиток поняття “хоровий ансамбль” в хорознавчій літературі.
- 42.Процес виконання хорового твору.
- 43.Загальна характеристика елементів музичної мови в хоровій музиці.
- 44.Поняття про музичний темп. Особливості виконання темпових показників в хоровому співі. Зв'язок темпу з гармонією, фактурою, теситурними умовами хорових партій, з хоровим диханням.

45. Ритм і розмір твору як засоби музичної виразності. Способи виконання різних метро ритмічних структур в залежності від поетичного тексту і темпу твору.
46. Динаміка як засіб музичної виразності. Нюанси рухомі і нерухомі, основні ступені звучання. Зв'язок динаміки з вокально – хоровими особливостями твору з теситурними умовами хорових творів, фактурою.
47. Виразальні можливості тембру, артикуляції, фразування.
48. Основні етапи засвоєння партитури диригентом. Аналіз твору. Диригентсько - технічне засвоєння партитури хорового твору.
49. Розучування твору з хором. Робота над елементами вокально-хорової техніки.
50. Основні педагогічні принципи при роботі з хором.
51. Методи розучування хорового твору.
52. Концертна діяльність хору.

Самостійна робота студентів

Теми для самостійної роботи студентів.

Змістовий модуль 1. Історія розвитку хорової музики.

Змістовий модуль 1. Історія розвитку хорової музики.

Тема 1. Вступ до хорознавства. Історія розвитку хорового мистецтва на Україні.

Тема2. Хорові школи України.

Змістовий модуль II. Хор як вокальна організація

Тема 3. Жанри хорового виконавства.

Тема 4. Хор як вокальна організація.

Змістовий модуль III. Стрій та ансамбль хору.

Тема 5. Елементи вокально-хорової техніки.

Тема 6. Хоровий стрій.

Тема 7. Ансамбль хору.

Змістовий модуль IV. Робота диригента над хоровим твором.

Тема 8. Засоби музичної виразності в хоровому виконавстві.

Тема 9. Робота диригента над хоровим твором.

Теми наукових рефератів.

Тема 1. Хоровий спів в житті народу, його соціальне і культурне значення.

Тема 2. Хорова творчість сучасних композиторів.

Тема 3. Провідні хорові колективи України.

Тема 4. Жанри хорового виконавства

Тема 5. Сучасні національні форми народного хорового співу.

Тема 6. Що таке «хор», типи і види хорів.

Тема 7. Класифікація співочих голосів, їх діапазони, теситура та регістри в співі.

Тема 8. Робота над вокально-хоровими навичками в хоровому колективі.

Тема 9. Стрій горизонтальний і вертикальний.

Тема 10. Хоровий стрій, зонний стрій, принципи інтонування інтервалів і акордів.

Тема 11. Ансамбль хору. Види ансамблю.

Тема 12. Засоби музичної виразності в хоровому виконавстві.

Тема 13. Зв'язок елементів музичної мови: мелодії, гармонії, структури, метроритму, динаміки, темпу, тембру з вокально-хоровими особливостями хору, з теситурними умовами хорових партій, фактурою твору.

Тема 14. Робота диригента над хоровим твором

Тема 15. Методи розучування хорових творів.

Тема 16. Роль вербального та мануального спілкування диригента з хором.

Тема 17. Принципи підбору репертуару хору та організація концертної діяльності.

Перелік основної літератури

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования. - М., 1969.- 165 с.
2. Апраксина О. А. Методика музыкального воспитания в школе. – М., 1983.
3. Асафьев Б.В. О хоровом искусстве.: Сб. статей / Сост. И коммент. А.Павлова - Арбенина /.- Л., Музыка, 1980.-216с.
4. Болгарський А. Г., Сагайдак Г. М. Хоровий клас і практика роботи з хором. – К., 1987.
5. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів.-Київ., 2002.
6. Вопросы хороведения на музыкально-педагогическом факультете: Сб. научных трудов. - М., 1981.- 174.
7. Гарбузов Н. А. Зонная природа звуковысотного слуха. - М. -Л., 1948.
8. Герасимова-Персидська Н. О. Хоровий концерт на Україні в XVII – XVIIIст. – К.: Музична Україна, 1978.- 180с.
9. Доронюк В.Д. Зваричук Ж.Й. Шкільне хорознавство.- Ів.- Франківськ, 2008. - 335с.
10. Дмитревський Г. О. Хорознавство і керування хором. - К., 1961.
11. Живов В.Л. Исполнительский анализ хорового произведения.-М,1987.
12. Історія української музики. Т.1-4.- К.: Наукова думка, 1989-1992.
13. Коломоець О.М. Хорознавство. Навч. Посібник.- Київ: Либідь,2001.-168с.
14. Корній Л. Історія Української музики.- Київ-Харків-Нью-Йорк,1996

- 15.Лашенко А. П. Хоровая культура: аспекты изучения и развития. – К.: Музична Україна, 1989.- 136с.
- 16.Левандо П. П. Проблемы хороведения. - М., 1974.
- 17.Мархлевський А.Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. -К., 1986.- 96с.
- 18.Падалко Л. Виховання ансамблю в хорі.- Посібник.- К.: Мистецтво,1996.- 172с.
- 19.Пігров К. К. Керування хором. - К., 1956.
- 20.Раввінов О. Г. Методика хорового співу в школі. – К., 1971.
- 21.Серганюк Л.І. Методика аналізу хорових творів.-Івано-Франківськ,2016.
кількість прим.: 10
- 22.Соколов В. Г. Работа с хором. - М., 1967, 1983.
- 23.Струве Г. А. Школьный хор. – М., Просвещение, 1981.
- 24.Стулова Т. Хоровой класс : (Теория и практика вокальной работы в детском хоре): Учебное пособие .- М.: Просвещение.- 1988.-126 с.
- 25.Чесноков П. Г. Хор и управление им / Предисловие К. Птицы. - М.: Государственное муз.из-во, 1961.-224с.
- 26.Шамина Л. В. Работа с самостоятельным хоровым коллективом . - М., Музыка, 1988, 175с.
- 27.Шреєр-Ткаченко О. Я. Історія української музики. - К., 1980.

ЗБІРНИКИ ХОРОВИХ ТВОРІВ

1. Бібліотека хормейстера. Вип. 1-8. Редактор Муравський П. І. – К., 1978-1984.
2. Болгарський А. Г., Сагайдак Г. М. Хоровий клас і практика роботи з хором. – К., 1987.
3. Верховино, світку ти наш. Упорядкування Легкого І. Д. –К., 1990.
4. Канони для дитячого хору. Упорядник Струве Г. О. – К., 1981.
5. Класичні хори. Упоряд. О. Мінківський. – К., 1964.
6. Козак Є. Т. Хорові твори. Ред. Гембера Г. Я. – К., 1970, 1977.
7. Колесса М. Ф. Хорові твори. – К., 1991.
8. Колесса Ф. М. Музичні твори. – К., 1972.

9. Коломієць А. Г., Пащенко В. І., Тіхова Є. М. Курс читання хорових партитур. – К., 1973.
10. Кос-Анатольський А. Й. Хорові твори. – К., 1977.
11. Кошиць О. А. Українські народні пісні для мішаного хору. Упорядкування О. Мінківського. Вип.1 – К., 1968, Вип.2 – 1967.
12. Лапко С. И., Локшин Д. Л. Зарубежная хоровая литература. – М., 1964.
13. Леонтович М. Д. Хорові твори. – К., 1977.
14. Лисенко М. В. Хорові твори. Редактор Гембера Г. Я. – К., 1983.
15. Лятошинський Б. М. Хори без супроводу. – К., 1971.
16. Майборода Г. І. Хорові твори. – К., 1970.
17. Перунов О. А. Хрестоматія з читання хорових партитур. – К., 1963.
18. Пісня з Волині. – К., 1977.
19. Полтавцев И. И., Светозарова М. Ф. Курс чтения хоровых партитур. Ч.1. – М., 1963, Ч.2. – М., 1965.
20. Співає Буковина. Упорядкування Кушніренка А. М. – К., 1972.
21. Співає «Думка». – К., 1969.
22. Співає Закарпатський народний хор. Упорядник М. Кречко. – К., 1973.
23. Співає “Трембіта”. Упорядник Муравський П. І. – К., 1960.
24. Співає український народний хор імені Г. Верьовки. Упорядники А. Авдієвський, З. Гаркуша. – К., 1974.
25. Співає хор Київської державної консерваторії. Упорядник Муравський П. І. – К., 1975.
26. Співає “Щедрик”. Упорядник Сабліна І. М. – К., 1975.
27. Співаночки мої. Хорові обробки лемківських пісень. Упорядник Майчик І. І. – К., 1967.
28. Степовий Я. С. Т.3. Обробки українських народних пісень. – К., 1965.
29. Стеценко К. Г. Хорові твори. – К., 1969.
30. Хори Західноєвропейських композиторів. Упор. О. Гембицька. – К., 1969.
31. Українська хорова література. Хрестоматія. Вип. 1. Упорядники Луговенко В. М., Ніколаєва Н. М. – К., 1988.

32. Хори з українських опер. Вип. 1,2. Упорядник Колесник В. А. – К., 1969, 1971.
33. Хорові твори українських композиторів кінця ХІХ початку ХХ сторіччя. Вип. 1-4. – К., 1965, 1968, 1970, 1973.
34. Хрестоматія з хорового диригування. Вип. 1. Упорядники Красс М. О., Петровський О. Ю. – К., 1973.
35. Хрестоматія з хорового диригування. Упорядник Коломієць А. Г. – К., 1971.
36. Хрестоматія по дирижуванню. Зарубежна хоровая музика ХІХ-ХХ вв. Сост. Птица К. Б., Куликов Б. И. Вип.1 – М., 1969, Вип.2 – М., 1973, Вип.3 – М., 1976.
37. Хрестоматія по дирижуванню хором. Сост. Красотина Е. А., Рюмина К. Р., Левит Ю. Е. Вип.1 – М., 1968, Вип.2 – М., 1969, Вип.3 – М., 1972, Вип.4 – М., 1982.
38. Хрестоматія по чтению хоровых партитур. Шелков Н. В. – Л., 1963.
39. Хрестоматія шкільних пісень. Упорядник Їжак В. О. – К., 1972.
40. Хрестоматія української дожовтневої музики. Упорядники Шреєр-Ткаченко Г. Й. Ч.І – 1974, Ч.ІІ – 1976, Ч.ІІІ – К., 1980.

